

Examens zijn te belangrijk om te schrappen

LEERACHTERSTAND Wouter Duyck hoopt dat scholen leren uit de fouten van de eerste golf en examens laten doorgaan. Zeker in crisistijd zijn die nuttig.

Wouter Duyck
Professor cognitieve psychologie (UGent).

In deze coronatijd lopen veel dingen anders dan we zouden wensen. Zo ook in de scholen, waar de oudere leerlingen opnieuw gedeeltelijk veroordeeld zijn tot afstandsonderwijs. Dat liep niet altijd en overall goed in de eerste golf. Onderzoek van de onderwijs-econoom Kristof De Witte toonde aan dat de schoolsluiting vóór de zomer, ondanks de digitale alternatieven, tot een halfjaar leerachterstand leidde (*DS 23 september*), die komt boven op de achteruitgang die ons onderwijs de voorbije twee decennia al opleefde. Ook de ongelijkheid is de voorbije maanden groter geworden.

De vele inspanningen van leraren en leerlingen leverden niet evenveel op als gehoopt. Er zijn verzachtende omstandigheden: de crisiswas onverwacht en onvoorbereid, en dan zijn fouten onvermijdelijk. Maar het is cruciaal dat we daaruit leren in deze tweede golf. In juni organiseerden te weinig scholen volwaardige examens. Dat is een van de fouten die we niet mogen herhalen, het kan en moet straks anders met kerst. Examens hebben namelijk veel positieve effecten.

Nobele wilde

Kinderen doen harder hun best op school als er examens zijn. Ze studeren meer dan ze zouden doen zonder proeven. In de ideale wereld zou dat misschien niet zo zijn, en kunnen we dromen van Rousseaues nobele wilde die met volle goesting uren integralen zit op te lossen of elektriciteits-schema's instudeert. Die uren aan een houten kast werkt en intussen moeiteloos de verleiding van de Playstation in de hoek van de kamer weerstaat.

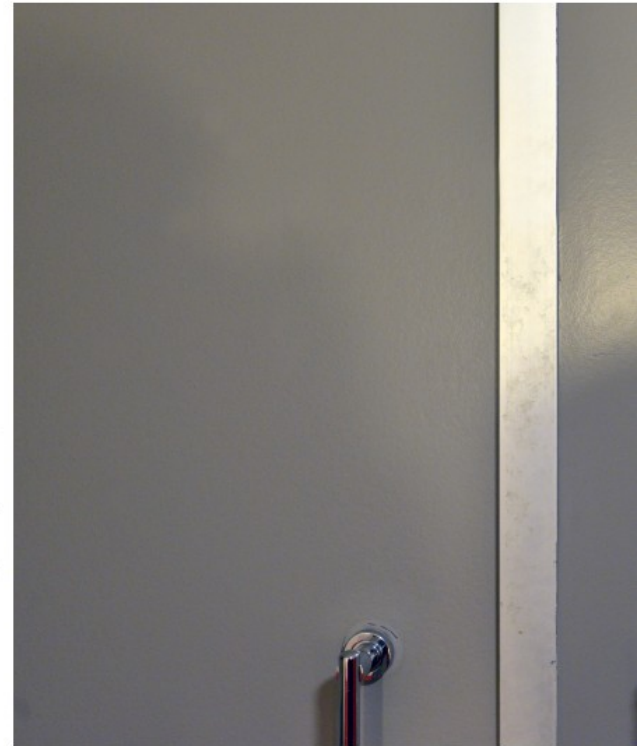
Hoe mooi zou de wereld niet zijn als iedereen continu en onvermoeibaar de maximale zelfontplooiing nastreeft, zonder externe druk. Helaas, kinderen zijn ook mensen.

Voor kinderen zijn externe sturing en structuur soms ook belangrijk om het beste uit zichzelf te halen. We weten uit tijdsbestedingsonderzoek dat de meeste tijd en energie voor de verwerking van leerstof gependend wordt in de aanloop naar examens. Neem die weg, en je verliest de voorafgaande inspanning. Het zal voor veel ouders met thuis studerende kinderen bekend klinken dezer dagen: 'We moeten dat toch niet kennen voor het examen, dus het doet er niet toe.'

Het zal voor veel ouders bekend klinken: 'We moeten dat toch niet kennen voor het examen, dus het doet er niet toe'

Een studie vatte 100 jaar onderzoek naar het effect van examens samen: 640 effecten uit 177 wetenschappelijke studies, afgenomen bij 7 miljoen leerlingen. De conclusie: het effect van examens op leerprestaties is heel groot. Dubbel zo groot als het gemiddelde effect van alle onderwijsmaatregelen die je kunt bedenken en die ooit onderzocht werden.

Als je twee groepen gelijkaardige kinderen met en zonder examens het-

'Kinderen doen harder hun best op school als er examens zijn.' © Flip Franssen/hh

zelfde onderwijs zou geven, zal 80 procent van de kinderen in de examen-groep beter scoren dan het gemiddelde van de groep zonder examen. Wie een examen aflegde, zal op een onverwachte, onafhankelijke test erna, twee tot drie punten op 20 beter scoren dan wie niet getest werd. En ook op lange termijn onthouden kinderen tot de helft meer van wat ze leerden als ze getest werden. Het sterkste effect hebben examens waar gevolgen aan verbonden zijn, en testen waarbij leerlingen feedback krijgen over hun prestatie, gericht op remediatie en opvolging.

Essentiële mijlpalen

Examens zijn een goedkope en effectieve manier om leerprestaties te verhogen. Het effect is bijvoorbeeld vier keer groter dan kleinere klassen organiseren, wat tot hogere lonkosten

zou leiden. Groter ook dan de invloed van afkomst, waarover veel geklaagd wordt. Dat effect kun je meer dan compenseren louter door het onderwijs te laten volgen door examens. In tijden waarin immense leerachterstand opgelopen wordt, mogen we dit echt niet laten liggen. Uit kwalitatief onderzoek (245 studies, 30 landen) bleek overigens dat de effecten ervaren door leraren en leerlingen nog groter zijn dan de effecten gemeten met kwantitatieve proeven.

Ook in crisistijd is het essentieel dat examens afgenomen worden, omdat ze essentiële mijlpalen zijn voor doorstroming en oriëntering in ons onderwijsstelsel. Het zijn objectieve aanknopingspunten voor studieadviezen over de verdere onderwijsloopbaan. Attesten en diploma's leiden er mee toe dat jongeren terecht komen in opleidingen die het best

Met een premie voorkom je geen burn-outs

Krista Bracke
Auteur van *Van mens tot mens. Hoe patiënten zorgverleners kunnen inspireren* (uitgeverij LannooCampus).

BELONING ZORG Dat het federale zorgpersoneel een extraatje krijgt, vindt Krista Bracke een goed signaal, maar het verandert niets aan de kern van het probleem.

Minister van Volksgezondheid Frank Vandenbroucke (SPA) kwam zaterdag met heuglijk nieuws voor de federale zorgverleners: ze krijgen een premie, als bedanking voor hun inspanningen tijdens deze tweede coronagolf. Het is ze gegund, vast en zeker. Laten we hopen dat Vlaams minister van Welzijn Wouter Beke (CD&V) over de brug komt met een premie voor hun Vlaamse collega's.

Maar zal deze premie de druk op de schouders van de overbelaste zorgverleners wegnemen? Zullen zij zich dankzij die extra centen minder uitgeput voelen? Zal deze premie het aantal burn-outs onder de zorgverle-

ners verminderen? En zal door dit financiële extraatje ons zorgsysteem niet meer dreigen in te storten? Ik vrees van niet.

Deze premie is niet meer dan een bliksemafleider. Een blijk van oprechte waardering, dat wel, maar ze verandert niets aan de kern van het probleem: de (te) grote werkdruk, het tekort aan arbeidskrachten en de standaardisering van de gezondheidszorg.

Checklist afvinken

De zorg is de voorbije decennia zeer technisch en gestroomlijnd geworden, in een streven naar meer efficiëntie. De verpleegkundige rolt de laptop de kamer van de patiënt werkdruk, het tekort aan arbeidskrachten en de standaardisering van de gezondheidszorg.

merkt dat de patiënt er wat wezenloos bijligt? Dat zijn ontbijt er onaangeerd bijstaat? Misschien wel, maarze krijgt de tijd niet om erbij stil te staan, want de toegemeten tijd voor deze ene patiënt is al om. Misschien, als ze geluk heeft, kan ze later nog snel even langsgaan bij de patiënt om te vragen wat hij op zijn hart heeft. In de gestandaardiseerde zorg schiet de pure communicatie, die vertrekt vanuit de patiënt, erbij in.

En de patiënt zelf? Die heeft het gevoel dat hij maar een nummer is. Want niet de technisch perfect uitgevoerde handelingen en de dure, ondersteunende apparatuur doen hem beter voelen, maar de zorgverlener die naar hem luistert, of de verpleegkundige die met een grapje alles even wat draaglijker maakt.

De patiënt wil als mens benaderd worden. De zorgverlener wil de zorg

wel zo veel mogelijk op hem afstemmen, maar krijgt daar niet altijd de kans toe en de organisatie op de werkvloer laat dat niet altijd toe. Onze zorg is sterk gecategoriseerd en is gebaseerd op wetenschappelijke gemiddelden. Maar welke patiënt valt perfect samen met zo'n gemiddelde?

Het doet me denken aan de arts die, in volle coronapie dit voorjaar, aan mijn vader (die de strijd tegen co-

Houd de organisatie van het zorgsysteem tegen het licht, zodat de zorgverleners weer met een goed gevoel naar huis kunnen

Stilte examens

aansluiten bij hun interesses en talenten. Onderzoek toont aan dat objectieve toetsen ook de beste garantie bieden voor faire studieoriëntering voor kwetsbare kinderen, veel meer dan subjectieve oordelen.

Minder C-attesten

Voor de opleidingen zelf garanderen examens noodzakelijke startcompetenties. Binnen én buiten het leerplichtonderwijs: ook voor het Vlaamse hoger onderwijs is het van cruciaal belang dat formele evaluatie zo snel mogelijk hersteld wordt, en gegarandeerd wordt voor veranderende epidemiologische omstandigheden.

Dat er in veel scholen in juni geen examens waren, heeft tijdelijk die belangrijke functies ondergraven. Zo was het aantal C-attesten in het aso de voorbije zomer slechts een derde van het aantal vorig jaar. Eenzelfde scher-

pe daling tekende zich af in het tso, terwijl het verschil in het bso het kleinst was. Er waren ook minder B-attesten. Een dalend aantal negatieve attesten in combinatie met dalende leerprestaties hypothekeert de handhaving van onderwijskwaliteit op lange termijn.

Deze tijdelijke opschorting, hoe begrijpelijk ook, is niet voor herhaling vatbaar. Het is perfect mogelijk om dat te vermijden. Examens kunnen zelfs bij opflakeringen van de epidemie in het verdere schooljaar veilig georganiseerd worden, zoals in het hoger onderwijs bleek. Andere locaties, flexibel spreiden in de tijd om kleinere groepen te ontvangen, online tests – er zijn veel mogelijkheden. Scholen bekijken beter nu al hoe ze dat kunnen aanpakken in de lokale context. Over het nut van examens zelf is hopelijk geen enkele twijfel meer.

vid-19 overleefd had na een maand op intensieve zorg) vertelde dat hij nooit meer zonder extra zuurstof zou kunnen, want de afbouw van de zuurstof verliep veel te traag, veel trager dan 'normaal' was. Mijn vader kreeg een dag later een klaplong en welgeteld één week later had hij geen extra zuurstof meer nodig. Nog altijd niet: hij fietst weer 20 kilometer en is van plan om volgend voorjaar weer te lopen. Hij is net 82 geworden.

Meer dan een bliksemafleider Standaardisering, categorisering, te hoge werkdruk, te weinig personeel, te veel burn-outs: daar is geen premie tegen opgewassen. Maar misschien kan de coronacrisis een kantelpunt zijn, een kans om te reflecteren over waar we naartoe willen met de gezondheidszorg. Willen we verder streven naar efficiëntie en gestroomlijnd-

de zorg? Willen we zorgmanagers die beslissingen nemen in functie van de patiënt in het ziekenhuisbed of in functie van de financiële cijfers van de organisatie? Wat willen de patiënten: iemand die hen persoonlijk benadert of iemand die niet weet waar zijn hoofd staat? En wat willen de zorgverleners zelf: meer centen of meer collega's, meer voldoening in het werk en meer mogelijkheden om de patiënt als individu te benaderen?

Laat deze premie méér dan een bliksemafleider zijn. Houd de organisatie van het zorgsysteem tegen het licht, zodat de zorgverleners weer met het gevoel naar huis kunnen dat ze iets hebben kunnen betekenen voor de patiënt in het ziekenhuisbed. En geef ze weer de kans om te zorgen van mens tot mens, zodat ze er samen – zorgverlener én patiënt – beter van worden.

column

Ive Marx

Miserie hyperinflatie

Wijlen Herman Deleek, de godfather van het Vlaamse armoedeonderzoek, kon zich behoorlijk opwinden over 'miserie inflatie'. Als we sommige berichten moeten geloven, dan gaat het hier met niemand nog goed, lameteerde hij weleens. Dat is nauwelijks veranderd, integendeel.

Deels komt dat doordat de talloze welzijnsorganisaties die ons land rijk is, en die vaak prachtig werk leveren, de neiging hebben de megafoon te gebruiken om de zaak waarvoor ze bestaan in de kijker te zetten. Je kunt ze geen ongelijk geven, want de middelen zijn beperkt en sponsors, politici of anderen zijn niet ongevoelig voor de hoeveelheid aandacht die een kwestie krijgt. De media leven van enig drama. Wil een probleem echt aandacht krijgen, dan moet het bijna wel erger worden. Het resultaat: wie het nieuws volgt, krijgt niet het gevoel dat het goed gaat met de wereld.

Deleek wou bovenal weten hoe het écht zat. In 1976 lanceerde hij de eerste grootschalige representatieve bevraging van huishoudens in Vlaanderen. In de wandelingen van het onderzoekscentrum dat zijn naam draagt, noemen we het nog steeds 'de tramkaart', want Deleek vond dat zo'n bevraging op een tramkaart moest passen. Kort en sec. Geen opinies. Harde feiten. En representatief voor de hele bevolking, ook voor de mensen die niet spontaan meedoen aan bevragingen. God weet hoeveel moeite dat heeft gekost in een tijd waarin nog niet iedereen een telefoon had, laat staan internet. Nee, van deur tot deur. Visionair was dat.

Mij is ingelepeld dat feiten sacraal zijn in de sociale wetenschap. Weliswaar moet je er kritisch mee omgaan, want feiten dienen zich aan in veel gedaanten, niet alle even betrouwbaar. Feiten uit representatieve, goed ontworpen en uitgevoerde bevragingen moet je behandelen als Fabergé-eieren. Kostbare juweeltjes te midden van veel rommel en ruis.

Dezer dagen ontvangen we weer alarmistische berichten. Het gaat niet goed met de wereld. De armoede zou dramatisch toenemen, net als de ongelijkheid. Er zijn goede redenen om zulke onheilstijdingen te geloven. Economische statistieken zijn het hedendaagse equivalent van ramptoerisme. Een economische krimp van meer dan 35 procent op bepaalde momenten. Ongezien.

Maar er is iets vreemds aan de hand. De economie mag dan wel spectaculair zijn gekrompen, veel cijfers die ons iets vertellen over hoe mensen worden getroffen, bewegen onwaarschijnlijk weinig. Dat is het fascinerende aan de coronacrisis.

Werkloosheid, bijvoorbeeld, is nauwelijks toegenomen, en tewerkstelling nauwelijks afgenomen. Er zijn minder faillissementen dan vorig jaar. Zes maanden na het begin van de coronacrisis was het aantal

mensen met een leefloon met enkele duizenden toegenomen. Op een bevolking van 11 miljoen mensen is dat een percentage ver na de komma. De vraag naar andere vormen van hulp is toegenomen, maar niet in verhouding tot de omvang van de economische schok.

Mijn punt is dat we het best eerst de grote problemen, die er objectief zijn, ernstig nemen, in plaats van te snel te roepen dat ze groter of erger worden. Dat gebeurt vaak met de allerbeste bedoelingen. Maar het is de vraag of dat effect heeft als er geen harde feiten achter staan. Of armoede zoals we die gebruikelijk meten echt significant is toegenomen door de coronacrisis, valt af te wachten.

Wat zeker is, is dat we een armoedeprobleem van enige omvang hebben. De cijfers zijn al vaak ge-

De situatie is ernstig genoeg zoals ze is – elke dag roepen dat ze erger wordt, zou contraproductief kunnen zijn

noeg herhaald, maar ofwel dringen ze niet door, ofwel zijn ze onverschilliger dan we graag van onszelf denken. Iedereen weet ondertussen wel dat elk jaar zowat 1,7 miljoen Belgen geld tekortkomen voor een menswaardig bestaan. Dat probleem is ernstig genoeg. Studie na studie, reportage na reportage heeft aangetoond dat die mensen het vaak moeilijk hebben om rond te komen, dat ze geen betaalbare huisvesting vinden. Collega's rekenden eerder dit jaar nog eens voor dat sociale uitkeringen vaak onvoldoende zijn om levensnoodzakelijke uitgaven te dekken. Kinderen die opgroeien in armoede, zien hun levenskansen zwart gehypothekeerd. Het beleid schiet volstrekt tekort.

Dat zijn allemaal reële, staalhard gedocumenteerde problemen. Het is schrijnend dat het een getuigenis zoals die van de 13-jarige Dylan in *Karrewiet* vergt om iedereen nog eens te doen wakker schieten (voor een paar dagen dan toch). Hoewel iedereen dat echt al zou mogen weten, na decennia van armoedejaarboeken en stapels studies. Wie weet moeten we ook als wetenschappers beter ons best doen om de problemen die we vaststellen tot leven te brengen in de publieke verbeelding.

Maar 'miserie hyperinflatie' helpt duidelijk evenmin. Die dreigt gewenning en sceptis te baren, en uiteindelijk desinteresse. Dat maakt mis-schieten wel dat er net minder geluisterd wordt naar mensen die problemen als armoede aankaarten. Dat is wat Deleek vreesde, denk ik. Het is in elk geval wat ik vrees. De situatie is ernstig genoeg zoals ze is. Elke dag roepen dat ze erger wordt, zou weleens contraproductief kunnen zijn. Tenzij we harde aanwijzingen hebben dat de situatie echt erger wordt. Dan moeten we het zeggen. Maar ook pas dan.

Ive Marx is hoogleraar (UAntwerpen) en doceert vooral in de opleiding sociaal-economische wetenschappen. Zijn column verschijnt tweewekelijks op dinsdag.